

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**«ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ДІАЛОГІЧНОЇ МОВИ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ»**

ОС – магістр

Виконавець: Іллеш М.М.
Студентка ІІ курсу
групи СО(АМЗЛ)-1м

_____
(підпис)

Науковий керівник:
канд. пед. наук, старший викладач
Липчанко-Ковачик О.В.

_____
(підпис)

Робота допускається до захисту:
Зав. кафедрою:
д. пед. наук, проф. Теличко Н.В.

_____
(підпис)

« ____ » _____ 2020 р.

Мукачево - 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади формування діалогічного мовлення учнів початкових класів.....	7
1.1. Загальна характеристика базових понять дослідження	7
1.2. Підходи і засоби формування діалогічного мовлення учнів класів.....	25
1.3. Психолого-педагогічні.....	36
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	41
РОЗДІЛ II. Теорія і практика формування діалогічного мовлення учнів початкових класів засобом ситуаційних вправ.....	43
2.1. Навчально-діалогічна ситуаційна діяльність учнів початкових класів на уроках української мови	43
2.2. Етапи опанування діалогічного мовлення учнями початкових класів.....	56
2.3. Складники діалогічних ситуаційних вправ і етапи усвідомлення їх.....	62
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ.....	71
РОЗДІЛ III. Експериментально-дослідне навчання за розробленою системою ситуаційних вправ.....	73
3.1. Констатування результатів навчальних досягнень учнів 1 – 4 класів за діючою системою навчання.....	73
3.2. Результати експериментально-дослідного навчання в 1 класах.....	82
ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ	92
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	96
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Стратегічний розвиток сучасної української держави, позначений маркерами реформування, технологізації, євроінтеграції, конкурентоспроможності, зумовлює оптимізацію освітнього процесу, що орієнтує на суспільно активну і суспільно значущу особистість зі сформованими якостями комунікабельності, презентабельності, самодостатності, креативності, адаптивної здатності.

З метою забезпечення ефективного освітнього простору здійснюються важливі реформи, посилюються вимоги й реалізуються нові підходи до розвитку особистості учня початкових класів, закладені у національній системі освіти і визначені у державних документах щодо реформування мовної освіти в Україні (Конституція України, закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про мови», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті).

Сучасна парадигма мовної підготовки учнів початкової школи характеризується різноаспектністю навчальних проєктів, серед яких формування діалогічного мовлення, що передбачає вироблення елементарних умінь комунікативної поведінки на засадах культури мовлення та етики спілкування.

Розвиткові діалогічного мовлення, ґрунтовному й поглибленому узагальненню знань з мови, забезпеченню мотивації вивчення української мови сприяє введення учнів у спеціально змодельовану ситуацію спілкування. Оскільки освітній процес спрямовано на підготовку молодого покоління до життя вже сьогодні, то саме змодельовані ситуаційні вправи сприяють формуванню в учнів умінь і навичок розв'язувати життєві ситуації, діалогувати з різними учасникам спілкування, і тим самим позитивно впливають на становлення їхньої особистості.

Проблему в науковій літературі визначають комплексно. Інтерес науковців до проблеми теорії вітчизняної педагогічної думки підтверджують праці В. Бадер, І. Беха, О. Біляєва, Л. Варзацької, М. Вашуленка, О. Вишник, Р. Вовкотруб, С. Гірняк, С. Дорошенка, С. Дубовик, проблему розвитку діалогічного мовлення розглянуто в лінгводидактичних студіях О. Глазової, Н. Головки, О. Гончарук, О. Гриценко, С. Дубовик, С. Копелюк, Л. Левіної, Ю. Лелюх, Г. Лещенко, Е. Палихати, О. Петрик, І. Раєвської, О. Скаковської, Л. Соловець, Л. Шевцової.

Визначити й обґрунтувати оптимальні підходи до розвитку діалогічного мовлення учнів 1 – 4 класів для забезпечення належного рівня формування й розвитку їхньої діалогічної компетентності нині є **актуальною** проблемою, що і зумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити ефективність системи ситуаційних вправ як засобу формування діалогічного мовлення учнів початкових класів у процесі опрацювання лексико-граматичного матеріалу на уроках української мови.

Реалізація поставленої мети передбачала розв'язання таких **завдань**:

1. Визначити теоретико-методологічні засади дослідження і на цій основі розкрити й уточнити сутність базових понять.
2. Обґрунтувати продуктивність навчання діалогічного мовлення з погляду інтегрування компетентнісного, комунікативного, особистісно орієнтованого і підходів.
3. Проаналізувати зміст навчально-методичного забезпечення з проблеми розвитку діалогічного мовлення учнів 1 – 4 класів.
4. Вивчити стан ситуаційно-діалогічної діяльності учнів на уроках іноземної мови в початкових класах.
5. Розробити й експериментально перевірити ефективність системи поетапного впровадження ситуаційних вправ як засобу формування діалогічного мовлення учнів початкових класів у процесі вивчення лексико-граматичного матеріалу.

Об'єкт дослідження – розвиток діалогічного мовлення учнів початкових класів на уроках української мови.

Предмет дослідження – система ситуаційних вправ задля формування в учнів 1 – 4 класів діалогічної компетентності.

Теоретичні засади дослідження. Теоретичне дослідження підтверджує наукове підґрунтя використання вчителями ситуаційних вправ для формування діалогічних умінь і навичок учнів початкових класів.

Наукова новизна здобутих результатів. Наукова новизна полягає в тому, що вперше обґрунтовано теоретико-методологічні передумови опанування діалогічного мовлення учнями початкових класів на засадах компетентнісного, комунікативного, особистісно орієнтованого та ситуаційного підходів; розкрито й уточнено сутність базових понять дослідження: «діалог», «діалогічне мовлення».

Практичне значення наукових результатів полягає в можливості застосування наукових положень і висновків дослідження в освітній діяльності вчителів; використання розробленої системи ситуаційних вправ на уроках іноземної в початкових класах сприяє засвоєнню учнями лінгвістичних знань, поетапному формуванню правильного, логічного, виразного, комунікативно доречного діалогічного мовлення учнів.

ВИСНОВКИ

Діалогічне мовлення відіграє провідну роль в процесі навчання німецької мови. На підставі аналізу та узагальнення наукових підходів було проаналізовано зміст, комунікативні та мовні особливості діалогічного мовлення. Встановлено, що діалогічне мовлення – це процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. У межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі виступає як мовець (ініціатор спілкування – адресант) і як слухач (партнер по спілкуванню – адресат). Діалогічне мовлення

є однією з основних форм мовленнєвого спілкування, тому його розвиток належить до суттєвих елементів навчання іноземних мов у середній школі.

З'ясовано, що діалогічне мовлення характеризується зверненістю, спонтанністю та має двосторонній характер. Характерними мовними особливостями діалогічного мовлення є його еліптичність, наявність «готових» мовленнєвих одиниць та стягнених форм.

Виокремлено основні функції діалогу: інформаційну; регулювально-комунікативну; рефлексивну; розвивальну. Встановлено, що репліка є першоелементом діалогу. Сукупність реплік, що характеризується структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають діалогічною єдністю, що є одиницею навчання діалогічного мовлення.

Проналізовані вимоги навчальної програми з іноземної мови щодо формування іншомовної компетенції у діалогічному мовленні у 5-9 класах.

Виокремлено підходи до навчання діалогічного мовлення учнів основної школи. Виділено два основних: «зверху вниз» – навчання діалогічного мовлення розпочинається зі слухання діалогу-зразка з його подальшим варіюванням, а згодом і створенням власних діалогів в аналогічних ситуаціях спілкування; «знизу вгору» - передбачає шлях від засвоєння спочатку елементів діалогу (реплік діалогічної єдності) до самостійної побудови діалогу на основі запропонованої навчальної комунікативної системи, що не містить прослуховування діалогів-зразків.

Підсумовано, для того, щоб сформувати загальне вміння вести діалог іноземною мовою слід розвивати такі спеціальні вміння: вміння починати діалог, вживаючи відповідну ініціативну репліку (повідомлення, спонукання, запитання); вміння швидко реагувати на репліку співрозмовника, використовуючи репліки, що мають різні комунікативні функції; вміння підтримувати розмову, додаючи до репліки-реакції свою ініціативну репліку; вміння стимулювати співрозмовника до висловлювання, виражаючи свою зацікавленість за допомогою реплік оцінювального характеру; вміння продукувати діалогічні єдності різних видів; вміння продукувати діалоги різних

функціональних типів на основі запропонованих навчальних комунікативних ситуацій; уміння у разі необхідності ввічливо перервати розмову і звернутись за допомогою.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>